

Praca ze źródłem historycznym

Grupa docelowa: Nauczyciele historii i wiedzy o społeczeństwie szkół ponadgimnazjalnych

Temat spotkania i czas trwania	Najważniejsze problemy poruszane w czasie spotkania	Propozycje materiałów samokształceniowych	Planowane działania w sieci
--------------------------------	---	---	-----------------------------

<p>1. Integracja grupy (4 godz. dydaktyczne)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Omówienie celów i założeń projektu sieciowego. Ustalenie planu działania sieci. 2. Krótkie wprowadzenie: informacja o rodzajach źródeł, które wykorzystujemy w pracy; cele i metody pracy ze źródłem historycznym. 3. Praca w grupach: analiza i ocena arkuszy egzaminacyjnych z historii i WOS-u pod kątem pracy na lekcjach. 4. Warsztaty pracy ze źródłem: przykład „dobrej praktyki” (45-minutowa lekcja przygotowana np. przez koordynatora). 5. Dyskusja na temat zapisów podstawy programowej dotyczącej historii i WOS-u, uwzględniającej zwłaszcza pracę ze źródłami. 6. Źródła oralne w warsztacie nauczyciela historii i na lekcjach edukacji historycznej oraz obywatelskiej. 7. Wspólne omówienie warsztatów. 	<p>Scenariusz spotkania z koordynatorem</p> <p>Przegląd materiałów egzaminacyjnych i przykładowych zadań egzaminacyjnych pod kątem doboru źródeł:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Centralna Komisja Egzaminacyjna – arkusze egzaminacyjne maturalne z historii i wiedzy o społeczeństwie z lat 2005–2011; • CKE – arkusze gimnazjalne z lat 2002–2011; • CKE – informator gimnazjalny; • CKE – przykładowe zestawy zadań z historii i WOS-u (www.cke.edu.pl). <p>Instytut Badań Edukacyjnych – komentarze do zadań i przykłady narzędzi dydaktycznych do nowej podstawy programowej (www.bnd.ibe.edu.pl).</p> <p>Jedna z antologii źródłowych, wykorzystywanych na lekcjach historii i WOS-u, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wiek V–XV w źródłach, red. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, WN PWN, Warszawa 1997. • Wiek XVI–XVIII w źródłach, red. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, WN PWN, Warszawa 1997. • Wiek XIX w źródłach, red. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, WN PWN, Warszawa 1998. <p>Zbiór artykułów dotyczących obecności źródeł na lekcjach historii, np. źródeł oralnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toruńskie Spotkania Dydaktyczne III. Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, SOP, Toruń 2006. <p>Przykładowe opracowanie poświęcone źródłom</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzielenie się pomysłami metodycznymi, np. scenariuszami lekcji. • Wyszukiwanie ciekawych inspiracji do rozmowy – praca z portalami internetowymi. • Wspólne tworzenie netografii, czyli zbioru linków do zasobów internetowych związanych z historią i WOS-em. • Dyskusja na forum na temat zapisów podstawy programowej dotyczącej historii i WOS-u, uwzględniającej zwłaszcza pracę ze źródłami. • Dyskusja na temat różnorodnych wydawnictw źródłowych i ulubionych książek oraz innych tematów historycznych, zainicjowana przez uczestników sieci. • Dyskusja na forum na temat wyboru tematu na kolejne zajęcia; ustalenie na forum, kto z uczestników sieci poprowadzi kolejne warsztaty pracy ze źródłem.
--	---	---	--

		<p>kartograficznym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • W. Ostrowski, J. Paślawski, Przedmiot kartografii i jej powiązania z innymi naukami, [w:] Wprowadzenie do kartografii i topografii, red. J. Paślawski, Nowa Era, Warszawa 2006.	
--	--	---	--

<p>2. Źródło pisane (4 godziny dydaktyczne)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Warsztaty pracy ze źródłem pisany – przykład „dobrej praktyki” (45-minutowa lekcja przygotowana przez jednego z uczestników sieci). 2. Wspólne omówienie warsztatów. 3. Prezentacja własnych, najlepszych doświadczeń w pracy ze źródłami tekstowymi. 4. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać fragmenty polskich kronik średniowiecznych przy realizacji tematów dotyczących historii Polski w średniowieczu. 5. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. analiza różnorodnych trudności i problemów pojawiających się podczas pracy z materiałami staropolskimi; fragmenty konstytucji sejmowych, diariuszy; pamiętników, etc. 6. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać fragmenty wspomnień, dzienników XX-wiecznych autorów do studiów nad historią Polski w XX stuleciu; np. zagadnienia związane z życiem codziennym. 	<p>Scenariusz spotkania z koordynatorem</p> <ul style="list-style-type: none"> • J. Maternicki, C. Majorek, A. Suchoński, Dydaktyka historii, WN PWN, Warszawa 1994. <p>Przegląd materiałów egzaminacyjnych i przykładowych zadań egzaminacyjnych pod kątem doboru źródeł:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CKE – arkusze egzaminacyjne maturalne z historii i wiedzy o społeczeństwie z lat 2005–2011; • CKE – arkusze gimnazjalne z lat 2002–2011; • CKE – informator gimnazjalny; • CKE – przykładowe zestawy zadań z historii i WOS-u (www.cke.edu.pl). <p>IBE – komentarze do zadań i przykłady narzędzi dydaktycznych do nowej podstawy programowej (www.bnd.ibe.edu.pl).</p> <p>Jedna z antologii tekstów źródłowych, wykorzystywanych na lekcjach historii i WOS-u, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cytowane powyżej 4-tomowe opracowanie, red. M. Sobańska- Bondaruk, S.B. Lenard, WN PWN, Warszawa 1997–1998. <p>Możliwe inne antologie tekstów źródłowych, wykorzystywane na lekcjach historii, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pytania do przeszłości. Ćwiczenia źródłowe z historii dla szkół średnich, WSiP, 5 tomów: I. Starożytność klasyczna (M. Węcowski); II. Średniowiecze (M. Tymowski); III. Dzieje nowożytne 1492–1815 (T. Cegielski, K. Zielińska); IV. Dzieje nowożytne i najnowsze 	<ul style="list-style-type: none"> • Dzielnie się pomysłami metodycznymi (np. scenariuszami lekcji) oraz własnymi doświadczeniami związanymi z edukacją historyczną i obywatelską w zakresie wykorzystania materiałów tekstowych. • Wspólne tworzenie netografii, czyli zbioru linków do zasobów internetowych związanych z materiałami tekstowymi, potrzebnymi na lekcjach historii i WOS-u, np. do historii XX w. • Dyskusja na forum na temat zapisów podstawy programowej dotyczącej historii i WOS-u, uwzględniającej zwłaszcza pracę ze źródłami tekstowymi. • Wymiana informacji o bieżących publikacjach historycznych, wystawach muzealnych, etc. oraz wydawnictwach edukacyjnych; wymiana poglądów na tematy własnych pasji historycznych, lektur, stron internetowych. • Ustalenie na forum kto z uczestników sieci poprowadzi kolejne warsztaty pracy ze źródłem; przedstawienie na forum eksperta zaproszonego na kolejne spotkanie i planu dalszej pracy.
---	--	---	--

		<p>1815–1939 (G. Szelałowska, K. Szelałowska); V. Dzieje najnowsze po 1939 roku (J. Kochanowski).</p> <ul style="list-style-type: none"> • T. Mosiek, Ćwiczenia ze źródłami. Gimnazjum. Starożytność, średniowiecze, Arka, Poznań 2001. • Dostępne wciąż w szkołach: zeszyty edycji Polskiego Towarzystwa Historycznego (61 zeszytów) „Teksty źródłowe do nauki historii w szkole”, Warszawa, 1959–1961 albo zeszyty edycji międzywojennej (60 zeszytów), „Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej”, Kraków, 1923–1924. <p>Przegląd jednej z serii podręcznikowych obecnych na rynku (np. GWO, Wyd. Szkolnego PWN, WSiP, Nowa Era, OPERON).</p> <p>Fragmenty wspomnień, pamiętników i dzienników XX-wiecznych autorów/autorek, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dzienniki, M. Dąbrowska (dostępna edycja 3-tomowa 1914–1945 i 4-tomowa 1945–1965, Czytelnik, Warszawa 1996–1998 oraz pełna edycja 13-tomowa 1914–1965, wyd. PAN, Warszawa 2009).	
--	--	---	--

<p>3. Multimedia (4 godziny dydaktyczne)</p>	<p>1. Warsztaty pracy ze źródłem multimedialnym – przykład „dobrej praktyki” (45-minutowa lekcja przygotowana przez jednego z uczestników sieci). 2. Wspólne omówienie warsztatów. 3. Dyskusja na temat możliwości wykorzystania źródeł multimedialnych na zajęciach z historii i WOS-u. 4. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak skonstruować zadanie domowe z wykorzystaniem źródła internetowego. 5. Spotkanie z ekspertem – specjalistą od multimedii, z dużym doświadczeniem w wykorzystywaniu multimedii w pracy dydaktycznej (np. spotkanie w formie wywiadu).</p>	<p>Scenariusz spotkania z koordynatorem</p> <p>Literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> • J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, Dydaktyka historii, WN PWN, Warszawa 1994. • J. Morbitzer, Współczesna technologia kształcenia. Wybrane zagadnienia, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1997. • J. Morbitzer, B. Siemieniecki, Komputerowe ABC dla nauczyciela humanisty, WSP, Kraków 1994. • Multimedia w edukacji historycznej i społecznej, red. J. Rulka, B. Tarnowska, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz 2002. • Historia, dydaktyka, media, red. B. Tarnowska, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz 2002. • Pakiet multimedialny (np. GWO, PWN, WSiP, Nowa Era, OPERON). <p>Propozycje podane przez eksperta.</p> <p>Strona jednego z muzeów polskich bądź obcych, np. Muzeum w Wilanowie (www.wilanow-palac.pl/pasaz).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzielenie się pomysłami metodycznymi (np. scenariuszami lekcji) i własnymi doświadczeniami związanymi z edukacją historyczną oraz obywatelską. • Wyszukiwanie inspiracji do rozmowy – praca z portalami internetowymi. • Wspólne tworzenie netografii, czyli zbioru linków do zasobów internetowych związanych z multimediami na lekcjach historii i WOS-u. • Dyskusja na forum na temat zapisów podstawy programowej dotyczącej historii i WOS-u oraz możliwości wykorzystania multimedii do realizacji jej zapisów. • Ustalenie na forum kto z uczestników sieci poprowadzi kolejne warsztaty ze źródłem; wybór osób, które na kolejne spotkanie przygotują informację/prezentację o najciekawszych pakietach źródeł ikonograficznych do nauki historii i WOS-u. • Wymiana poglądów po spotkaniu z ekspertem.
--	--	---	--

<p>4. Źródło ikonograficzne (4 godziny dydaktyczne)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Warsztaty pracy ze źródłem ikonograficznym – przykład „dobrej praktyki” (45-minutowa lekcja przygotowana przez jednego z uczestników sieci). 2. Wspólne omówienie warsztatów. 3. Krótkie wprowadzenie: rodzaje źródeł ikonograficznych i ich rola w edukacji historycznej i obywatelskiej. 4. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać malarstwo Jana Matejki na lekcjach historii. 5. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać pocztówki na lekcjach historii i WOS-u. 6. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać fotografię na lekcjach historii i WOS-u. 7. Prezentacja najciekawszych pakietów źródeł ikonograficznych do nauki historii i WOS-u, przygotowana przez jednego z uczestników sieci. 	<p>Scenariusz spotkania z koordynatorem</p> <p>Literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> • J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, Dydaktyka historii, WN PWN, Warszawa 1994. • A. Suchoński, Zmitologizowane wątki dziejów Polski w zagranicznych podręcznikach do nauczania historii [w:] Toruńskie Spotkania Dydaktyczne I. Tradycja i mity w edukacji historycznej w dobie reformy, SOP, Toruń 2004, s. 109–118. • J. Krawczyk, Matejko i historia, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 1990. • M. Poprzęcka, Czas wyobrażony. O sposobach opowiadania w polskim malarstwie XIX w., Wydawnictwo UW, Warszawa 1986. • Materiały ikonograficzne Ośrodka Karta – publikowane w kwartalniku „Karta” numery 1–68 – wkładki zawierają tematy „Karty”; poza tym baza fotografii Karty (www.karta.org.pl). Wydawnictwa albumowe zawierające pocztówki XIX–XX-wieczne, np. wrocławskiego historyka Pawła Banasia: • P. Banaś, Orbis Pictus. Świat dawnej karty pocztowej Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005; • P. Banaś, Oswajanie Ziemi Odzyskanych. Dolny Śląsk na pocztówkach pierwszej powojennej dekady i rozmowa o tej publikacji (www.wroclaw.gazeta.pl). <p>Obecność źródeł ikonograficznych w materiałach egzaminacyjnych i przykładowych zadaniach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzielenie się pomysłami metodycznymi (np. scenariuszami lekcji) i własnymi doświadczeniami związanymi z miejscem materiałów ikonograficznych na lekcjach historii i WOS-u. • Wyszukiwanie w internecie ciekawych materiałów ikonograficznych, szczególnie fotografii, pocztówek, materiałów propagandowych (w tym karykatur) do wykorzystania na lekcjach edukacji historycznej i obywatelskiej. • Wspólne tworzenie netografii, czyli zbioru linków do ciekawych zasobów internetowych związanych z zasobami ikonocentrycznymi historii i WOS-u; dyskusja na forum na temat najciekawszych źródeł ikonograficznych do nauki historii i WOS-u. • Dyskusja na forum na temat zapisów podstawy programowej dotyczącej historii i WOS-u, uwzględniającej zwłaszcza pracę ze źródłami ikonograficznymi. • Ustalenie na forum kto z uczestników sieci poprowadzi kolejne warsztaty pracy ze źródłem statystycznym; przedstawienie na forum eksperta, który będzie gościem następnego spotkania oraz zaprezentowanie planu tego spotkania.
---	---	---	--

		<p>systemu egzaminacyjnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CKE – arkusze egzaminacyjne maturalne z historii i wiedzy o społeczeństwie z lat 2005–2011; • CKE – arkusze gimnazjalne z lat 2002–2011; • CKE – informator gimnazjalny; • CKE – przykładowe zestawy zadań z historii i WOS-u (www.cke.edu.pl). <p>IBE – komentarze do zadań i przykłady narzędzi dydaktycznych do nowej podstawy programowej (www.bnd.ibe.edu.pl).</p> <p>Przegląd jednej z serii podręcznikowych obecnych na rynku (np. GWO, Wyd. Szkolnego PWN, WSiP, Nowa Era, OPERON) pod kątem wykorzystywania źródeł ikonograficznych.</p>	
--	--	---	--

<p>5. Źródło statystyczne (4 godziny dydaktyczne)</p>	<p>1. Warsztaty pracy ze źródłem statystycznym – przykład „dobrej praktyki” (45-minutowa lekcja przygotowana przez jednego z uczestników sieci).</p> <p>2. Wspólne omówienie warsztatów.</p> <p>3. Krótkie wprowadzenie: rodzaje źródeł statystycznych i ich zastosowania w warunkach lekcyjnych.</p> <p>4. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać materiały statystyczne do zaplanowania i przeprowadzenia lekcji gimnazjalnej o społeczeństwie XIX-wiecznym.</p> <p>5. Praca w grupach nad konkretnymi problemami edukacyjnymi, np. jak wykorzystać materiały statystyczne do zaplanowania i przeprowadzania lekcji w szkołach ponadgimnazjalnych o społeczeństwie II RP.</p> <p>6. Spotkanie z ekspertem – specjalistą od statystyki (np. spotkanie w formie warsztatu – zasad „czytania” źródeł statystycznych na przykładzie materiałów statystycznych spisu powszechnego z 1931 r. w Polsce).</p> <p>7. Podsumowanie i ewaluacja pracy sieci.</p>	<p>Scenariusz spotkania z koordynatorem</p> <p>Literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> • J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, Dydaktyka historii, WN PWN, Warszawa 1994. • S. Szulc, Metody statystyczne, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1968 i wyd. następne. • J. Michalewicz, Elementy demografii historycznej, PWN, Warszawa 1979. • W. Pruss, Statystyka na lekcji historii, [w:] Biuletyn Maturalny z Historii CKE nr 5 (www.cke.edu.pl). • A. Zielińska-Nowicka, Struktury demograficzne ludności w ujęciu statystycznym i historycznym [w:] Toruńskie Spotkania Dydaktyczne III. Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, SOP, Toruń 2006, s. 76–82. • D. Konieczka-Śliwińska, Źródło statystyczne w edukacji historycznej i obywatelskiej. Uwagi metodyczne [w:] Toruńskie Spotkania Dydaktyczne III. Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, SOP, Toruń 2006, s. 127–131. <p>Wydawnictwa źródłowe Głównego Urzędu Statystycznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Historia Polski w liczbach I. Państwo i społeczeństwo, Warszawa 2003. • Historia Polski w liczbach. Gospodarka, GUS, Warszawa 2006. <p>Obecność źródeł statystycznych w materiałach egzaminacyjnych i przykładowych zadaniach systemu egzaminacyjnego:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzielenie się pomysłami metodycznymi (np. scenariuszami lekcji) i własnymi doświadczeniami związanymi z edukacją historyczną oraz obywatelską z wykorzystaniem źródeł statystycznych; trudności w dostępie i analizie. • Wyszukiwanie w internecie ciekawych materiałów i inspiracji do rozmowy o źródłach statystycznych, np.: www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home; www.stat.gov.pl/gus. • Wspólne tworzenie netografii, czyli zbioru linków do zasobów internetowych związanych ze statystyką na lekcjach historii i WOS-u. • Dyskusja na forum na temat zapisów podstawy programowej dotyczącej historii i WOS-u, uwzględniającej zwłaszcza pracę ze źródłami statystycznymi (głównie w zakresie historii XIX i XX w. oraz WOS-u). • Publikacja na forum wyników ewaluacji pracy sieci. • Rozmowa o przyszłości i planowanie dalszych działań.
---	---	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> • CKE – arkusze egzaminacyjne maturalne z historii i wiedzy o społeczeństwie z lat 2005–2011; • CKE – arkusze gimnazjalne z lat 2002–2011; • CKE – informator gimnazjalny; • CKE – przykładowe zestawy zadań z historii i WOS-u (www.cke.edu.pl); • IBE – komentarze do zadań i przykłady narzędzi dydaktycznych do nowej podstawy programowej (www.bnd.ibe.edu.pl). <p>Materiały warsztatowe przygotowane przez autora scenariusza.</p>	
--	--	--	--